

Jaungada vira

Tamāras Arājas stāsts
Andras Otto ilustrācijas

„Man gribas ēst,” teica ragana.

„Man arī,” sacīja otra ragana.

„Ielūgsim viesus: desmit, divdesmit draudzeņu. Vārīsim viru un gaidīsim Jauno gadu.”

Viena ragana sāka meklēt sērkokociņus, otra zvanīja pa telefonu. Nebija vēl uguns kārtīgi sakurta, kad gaiss jau nošvīkstēja un citas raganas bija klāt.

Ārā bija melna, auksta nakts, vējš dauzījās ap mājas sienām. Tumsa ar

savām tūkstoš
acīm skatījās pa
logiem.

Raganas sēdēja
ap uguni,
maisīja viru un
plāpāja.

„Es šonakt uz trepēm izlikšu dažādas
mantas — bumbas, skrituļslidas. Kas
kāps, — tas slīdēs, kas slīdēs, — tas kritīs!
Ha, ha!”

„Es nometīšu pagalmā
grābekli. Kas ies, —
uzkāps uz grābekļa
zariem. Kas uzkāps uz
zariem, — dabūs pakausī
punu. Ha, ha, HA!”

Pēkšņi pie durvīm
klauvēja.

„Kas tur ir?”

„Te es!” kāds sacīja. „Jūtu, ka laba vira katlā virst, dodiet man arī!”

Raganas sāka smieties. „Te tikai mums pašām,” tās sauca. „Ej projām!”

Raganas turpināja sēdēt ap uguni,

maisīt viru un

plāpāt. „Es rīt

slepus kniebšu

un knaibīšu.

Kam kniebšu,

tam būs

dusmas. Kam

dusmas, tas

kniebs citam. Kam kniebs, tas raudās.

Ha!”

Pēkšņi pie loga atkal klauvēja.

„Kas tur ir?” jautāja raganas un skatījās apkārt.

„Salda dzira katlā vārās, dodiet man arī,” kāds ārā teica.

„Tās tikai mums pašām pietiek,” raganas sacīja. Viena pievilka krēslu tuvāk otrai. „Citiem mums nav ko dot.”

Raganas atkal sēdēja pie uguns un maisīja viru, un klausījās. Pie durvīm atkal klauvēja. Pie loga arī klauvēja. Nu klauvēja pie visiem logiem, pie visām durvīm.

„Laba vira, salda dzira, viru vira, dziru dzira!” balsis sauca. Vējš kauca, koki grabinājās, sniegs ar lietu rībināja jumtu kā bungas.

„Man ir bail,” kāda ragana savilka savu melno apmetni cieši ap pleciem. „Dosim viņam arī!”

Kāda ragana paņēma no plaukta mazu, mazu trauciņu kā zvirbuļa oliņu. Cita ragana paņēma mazu, mazu karotīti un ielēja viru. Viens zirnītis un mazliet šķidruma, — tas arī viss, kas trauciņā bija. Ragana gāja uz durvīm.

Pēkšņi vira bļodiņā sāka vārīties, burbuļiem burbuļot. Viena šļakata pāršķīda trauciņa malai, otra šļakata — uz grīdas. Vira gāzās pāri trauciņa malām,

trauciņš auga lielāks.
Vira sāka tecēt pa
grīdu.

„Bēgsim!” raganas
sauca un skrēja uz
durvīm, bet priekšā
pasitās vārošas viras
vilnis. Durvis bija ciet.

„Vira, bira, tira,
lira,” aiz durvīm kāds
smējās. „Nu tiks man arī, nu būs man
arī!”

Raganas skraidīja pa istabu. Vira
pludoja pa grīdu ap galda kājām.
Uguns pavardā izdzisa.

Viena ragana nostājās uz krēsla. „Bur,
bur, bur!” tā sauca.

Cita ragana uzlēca uz galda. „Glāb,
glāb!” tā vaimanāja. Taču vira tikai

šļakstījās un šļakstījās. Nu jau tā vēlās pāri galda virsai.

„Man slapjas kājas,” žēlojās viena ragana.

„Man slapji brunči,” gaudās otra.

Švirrrkt, — pirmā ragana sagriezās virpulī un pazuda skurstenī. Švirrrkt, — pazuda otra, trešā...

Kad raganas pazuda, norima vējš, pārstājās negaiss.

Desmit, divdesmit melni zaķēni lēkāja mežā, skraidīja, meta kūleņus, dauzījās. Aizlēca līdz klajumiņam, kur stāvēja maza, tukša mājiņa.

„Man gribas ēst,” teica kāds melnais zaķēns, sarauca degunu un aizlēca mežā.

„Man arī,” sacīja otrs zaķēns un aizlēca tam pakal. Ausa rīts.

Nākamajā Jaungada naktī, kad visi dzīvnieki protot runāt, varbūt kāds no viņiem pastāstīs, kas īsti notika.

Kas, pēc tavām domām, īsti notika?

Skolotāju / vecāku lapa

Virsraksts: Jaungada vira

Autors: Tamāra Arāja

Ilustrators: Andra Otto

Līmenis

LIX: 33

Valodas līmenis: A2

Piemērotais vecums: 3.-5. klase

Galvenie tēli

Raganas *witches*

Vārdu saraksts

Pamata vārdu krājums

bumba	<i>ball</i>
draudzene	<i>friend (girl)</i>
dusmas	<i>anger</i>
dzīvnieks	<i>animal</i>
jumts	<i>roof</i>
karote (karotīte)	<i>spoon</i>
kāpt	<i>to climb</i>
krist	<i>to fall</i>
lietus	<i>rain</i>
māja (mājiņa)	<i>house</i>
nomest	<i>to throw down</i>
ola	<i>egg</i>
pazust	<i>to get lost</i>
piere	<i>forehead</i>
salds	<i>sweet</i>
sniegs	<i>snow</i>
slapjš	<i>wet</i>
teikt (sacīt)	<i>to say, to tell</i>
trauks (trauciņš)	<i>dish</i>
trepes	<i>stairs</i>
tukšs	<i>empty</i>
turpināt	<i>to continue</i>
uguns	<i>fire</i>
vējš	<i>wind</i>
viesi	<i>guests</i>
vilnis	<i>wave</i>
zaķis (zaķēns)	<i>rabbit</i>

Paplašinātais vārdu krājums

bēgt	<i>to flee</i>
brunči	<i>skirt</i>
bungas	<i>drums</i>
burbulis	<i>bubble</i>
burbuļot	<i>to bubble</i>
dauzīties	<i>to wrestle, play</i>

glābt	<i>to save</i>
grabināties	<i>to rattle</i>
grābeklis	<i>rake</i>
grābekļa zari	<i>tines of rake</i>
ieliet	<i>to pour into</i>
ielūgt	<i>to invite</i>
izdzist	<i>to go out (as a light, fire)</i>
kaukt	<i>to yowl, to roar</i>
klajums (klajumiņš)	<i>clearing</i>
klauvēt	<i>to knock</i>
kniebt	<i>to pinch</i>
lēkāt	<i>to jump around</i>
maisīt	<i>to mix</i>
mājas siena	<i>wall of house</i>
mest kūleni	<i>to do a somersault</i>
negaišs	<i>storm</i>
norimt	<i>to calm</i>
nošvīkstēt	<i>to swish, rustle</i>
pagalms	<i>courtyard</i>
pakausis	<i>back of head</i>
pavards	<i>hearth</i>
pārstāties (rimties)	<i>to cease</i>
pludot	<i>to flood</i>
plāpāt	<i>to gossip</i>
prot	<i>to know how</i>
puns	<i>bump on head</i>
rībināt	<i>to rattle, clatter</i>
sakurt	<i>to light</i>
saraukt degunu	<i>to wrinkle one's nose</i>
sērkociņš	<i>match</i>
sisties	<i>to knock against</i>
skraidīt	<i>to run around</i>
skrituļslidas	<i>rollerskates</i>
skurstenis	<i>chimney</i>
slīdēt	<i>to slide</i>
šķidrums	<i>liquid</i>
šķīst	<i>to dissolve</i>
šļakata	<i>spray, splash</i>
tecēt	<i>to pour</i>
vaimanāt	<i>to wail</i>
vārīt, vārīties	<i>to boil</i>
vārošs	<i>boiling</i>
velties	<i>to roll</i>
virsa	<i>top</i>
zirnis (zirnītis)	<i>pea</i>
zvirbulis	<i>sparrow</i>
žēloties	<i>to gripe, to complain</i>

Izteicieni

aust rīts	<i>to break dawn</i>
gaidīt Jauno gadu	<i>to wait for New Year's</i>
gāzties pāri malām	<i>to flow over the sides</i>
Jaungada nakts	<i>New Years evening</i>

nu tiks man arī *now I'll get some too*
pievilkt krēslu *to pull up a chair*
sagriezties virpulī *to turn into a vortex*

savilkt apmetni cieši ap pleciem *to pull a
cover tightly around the
shoulders*

sēdēt ap uguni *to sit around the fire*
zvanīt pa telefonu *to call on the phone*

Buramie vārdi *Magic charms*

Labā vira, salda dzira, viru vira, dziru dzira!
Vira, bira, tira, lira!
Bur, bur, bur!
Švirrrkt!

Pārrunu jautājumi

- Kā tu sagaidi Jaungadu?
- Kāda vira (zupa) tev vislabāk garšo?
- Ko citos stāstos raganas liek burvju virā?
- Kādus buramvārdus proti?
- Vai, pēc tavām domām, raganas ir īstenība vai izdomājums?

Nodarbības stundā

1. Raganas viras sastāvdaļas - 1. uzdevums

Uzdevumi / Darba lapas

1. Kas vārās? - 2. uzdevums
2. Cik dažādu vārdu? - 3. uzdevums
3. Darbības vārds - nākotne - 4. uzdevums

Rakstu darbi

1. Raganu mājoklis - 5. uzdevums

Runas vingrinājumi

1. Sarunas - vispārējā nodarbība. (Šinī gadījumā slavenību vietā skolēni uzzīmē vai atrod raganu attēlus un veido sarunu starp raganām. Kad saruna uzrakstīta, skolēni ar kādu pārī nolasa sarunu klasesbiedriem.)

Raganas viras sastāvdaļas

Kopā ar skolotāju un klasesbiedriem izdomā, kādus ēdienus varētu izmantot raganas viras sastāvdaļām?

1. asins lāses sarkanas, apaļas konfektes ar kanēļa garšu (angliski "Red Hots")
2. kaķu acis _____
3. sliekas _____
4. zirnekļu tīklus _____
5. vistu nagus _____
6. kaķu nagus _____
7. krāsainas mušas _____
9. pūču acis _____
10. Drakulas pogas _____
11. skeleta zobus _____
12. sikspārņu kaulus _____
13. sikspārņu spārnus _____
14. raganu pirkstus _____

Kas vārās?

Izdomā raganu viru! Uzraksti raganu viras recepti!

Raganu viras nosaukums: _____

Norādījumi:

Cik dažādu vārdu?

Cik dažādu vārdu vari atrast katrā no dotajiem vārdiem, izmantojot to burtus jebkādā secībā?

raganas (*piem., ar, gan*) _____

grabināties _____

divdesmit _____

Darbības vārds - nākotne

Uzraksti dotos darbības vārdus daudzskaitļa 1. personas nākotnes formā!

teikt	<u>(rīt mēs) teiksim</u>	bēgt	_____
lūgt	_____	lidot	_____
meklēt	_____	glābt	_____
maisīt	_____	lēkāt	_____
plāpāt	_____	slidēt	_____

Ar uzrakstītajām nākotnes formām veido teikumus! Teikumos pasvītro darbības vārdus!

1. Teiksim māmiņai, ka mums ļoti garšo saldējums.

2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Raganu mājoklis

Apraksti raganu mājokli (vietu, kur raganas dzīvo)! Katrā stāsta teikumā izmanto vismaz divus kādeņus (īpašības vārdus)!

Uzraksti kādeņus, ko izmantosi savā stāstā!

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Uzraksti stāstu! Lapas otrā pusē uzzīmē raganu mājokli!

Sarunas

Kas nepieciešams?

1. Liela, balta papīra loksne
2. Grieznes
3. Līme
4. Veci žurnāli vai avīzes
5. Zīmulis

Kā izmantot?

1. Skolēni vecos žurnālos vai avīzēs sameklē slavenību ģimenes un tās izgriež.
2. Tad skolēni ģimenes uzlīmē uz lielās, baltās papīra loksnes.
3. Skolēns uzzīmē runas burbuli virs katras slavenības galvas.
4. Skolotājs var noteikt tēmu, par ko jānotiek sarunai, atkarībā no pašlaik apgūstamā materiāla.
5. Rakstot runas burbuļos, skolēns veido sarunu par noteikto tēmu starp divām vai vairāk slavenībām.

Buramvārdi un buršana latviešu folklorā

3794. Kad grib noburt otra lopu, tad uz kapiem no krusta izvelk dzelza naglu, iedur to tai zemē, kur lops nupat nocēlis savu kāju, un nosaka: "Tu nu klibo, līdz tu nodēdi (jeb arī tik un tik gadu)!" /J. K. Dambergs, Ēdole./

3799. Kad meita grib sev kādu puisī pievilkt, tad tai vajag viņu ievest savā istabā un apguldīt savā gultā. Kad viņš ir aizmidzis, tad tam jānogriež kāda matu šķipsna, kas tad jāieliek durvju eņģēs vai arī kādā šķirbā, no kuras to nekas nevar izvilkt. Tad tas puisis būs kā piesiets un netiks no tās meitas nekad vairs vaļā. /E. Zommere, Rauna./

3804. Ja grib, lai kāda lieta labi izdotos, tad, par šo lietu runājot, nedrīkst pieminēt vārdu "ne". /E. Metuzāls, Turaida./

3806. Lai meitas pievilktu sev preciniekus, tad jādara šādi. Jāizgriež vardei acis, jādabū no kādas mājas putraimi, citiem nezinot. Tīrgū jānopērk katliņš un cik prasa par katliņu, tik arī jādod. Putraimi ar vārdes acīm jāsavāra un jāaprok pie vārtiem, tad nāk daudz precinieku. /A. Aizsils, Lubāna./

3819. Lai noburtu lopus, jāsež katrā gavēņa piektdienā pēc mēness lēkta uz vistas olas un jāskaita zvaigznes visu nakti, vai līdz mēness rietam. /K. Lielozols, Nīca./

3821. Ar sarkanu dzīparu apsietu vistas olu iekasot otra saimnieka druvā, skaita šo pantiņu:

Appuškoju baltu gaili
Ar sarkanu dzīpariņu,
Lai neaug mieži, rudzi,
Lai zirdziņi noplīnkšķēja.
/J. Vulfs, Ūziņi. LD 34107./

3823. Ja kādam grib ļaunu nodarīt, tad jāsalasa agrie pavasara kukaiņi, Lieldienas rītā uz krāsns slaukamās slotas trīs reizes jāapjāj ap to māju, kurā dzīvo cilvēks, kam ļaunu vēlē, un kukaiņi jāizber pagalmā. Tad notiks tāds ļaunums, kādu vēlas. /J. Jurjāns, Jaungulbene./

3824. Ja grib, lai otram saimniekam labība lāgā neaugtu, tad viņa tīrumā jāsasien dažas vārpas vienkopus un tā jāskaita:

"Sasienam gailīšam kājiņas
Ar sarkanu dzīpariņu.
Pilni zariņi melnu putniņu.
Trīs dienas slims,
Trīs dienas vesels.
Pa durvīm iekšā,
Pa logu ārā!"
/J. Jurjāns, Jaungulbene./

3825. Ja saimnieks grib, lai viņam labi paaug labība, tad vajag kaimiņa laukā pacelt velēnu, zem tās izkraīt pīpītes pelnus ar oglītēm, un pie tam teikt: "Manā laukā zelta kvieši, kaimiņam tik sēnalas." /L. Ozole, Sērpils./

3836. Ja kaut ko noburtu grib atburt, tad jāsaka: "Lai paliek, kāds bijis!"
/K. Jansons, Plāņi./

3837. Kas apburts, to vajag apkvēpināt ar putnu lizdām, ar zālēm, kas rautas Jāņa vakarā un beidzot ar matu šķipsnu, kas nogriezta aiz kreisās auss.
/F. Brīvzemnieks, 1881. VI, 205./

3856. Vecam lai tas ilgāki dzīvotu, jāskaita šī dziesmiņa trīs reizes:
Ai, bagāta Veļu māte,
Tavas šauras kamaniņas!
Kur tu viņu pašu liksi,
Kur liks viņa grabažiņas?
Ļauj viņam vēl laiciņu
Šai zemē padzīvot,
Lai viņš redz savus bērnus
Lielus stiprus uzaugam.
/H. Skujiņš, Smiltene./

<http://valoda.ailab.lv/folkloraticejumi/>

<http://www.garamantas.lv/lv/collection/886642/Buramo-vardu-krajums>

Raganas latviešu tautas ticējumos

25285. Par latviešu sievietēm stāsta, ka viņas zinot tādu mākslu, ka varot naktī ar uguni apkārt laisties. /P. Einhorn, 1649./

25288. Raganas ir tādas sievietes, kuru dvēseles varot atšķirties no miesas, apmeklēt kaimiņus, atņemt tiem pienu un maitāt lopus. Kad raganas dvēsele aizlaidusies un ka kad kāds viņas miesu apgriezot uz otru pusi, tad dvēsele vairs nevarot miesā ieiet un ragana ar to nobeidzoties. /F. Brīvzemnieks, 1881. VI, 202./

25295. Raganas jānot pa gaisu uz slotas kāta, vai arī uz bluķa. /V. Pilipjonoks, Asūne./

25303. Ja kas grib palikt par raganu, tad tam jāiet Jāņa naktī uz mežu tik tālu, kur nedzird ne suņa riešanas, ne gaiļa dziedāšanas, tur tad viņu velns iemāca raganas amatā. /A. Smagars, Ludza./

25307. Raganas varot pārvērsties par čūsku, rupuci, vaboli, mušu un citiem kustoņiem. /G. Pols, Vecgulfene./

25318. Ja ierauga raganu, kas kā sarkana svītra laižas pār debesīm, tad jāņem zilas vilnas dzija un ar diviem pirmiem pirkstiem jāiesien tur 9 mezgli. Tad ragana būs piesieta un drīz vien nāks prasīt dzert. Ja viņa dabūs dzert, tad tā būs brīva; bet ja tas neizdosies, tad tai jāmirst. /F. Brīvzemnieks, 1881. VI, 203./

25323. Ja kādā mājā raganas pa nakti govīs slauc, tad zem sliekšņa jāpaliek govju nagi un spalva; tad raganas netiek iekšā. /H. Kreicberga, Lestene./

25325. Kad raganas gribējušas iedzīvoties daudz pienā un krējumā, tad tās vilkušas saiti pa kaimiņu ganībām un teikušas: "Pikiem māliem manā ķērnē, citām mātēm klajas sulas!" Pēc tam saiti ieliek piena kambarī kublā, lai tur satek. /G. Pols, Vecgulfene./

25328. Ja raganas grib kaimiņam ielaist viņa mājā peles, tad tās pulksten divpadsmitos naktī sasien peles kopā un iemet kaimiņa sētā. Bet ja kaimiņš zina pretlīdzekli, tad tas, iedzīdams mietu zemē, iztaisa caurumu, tur ieliek peles un uzden mietu virsū. Tad nāks raganas un prasīs dzert, ja dod, tad ļaunums paliek, bet ja nedod, tad raganām jāmirst. /G. Pols, Baldone./